

KOULUPÄIVÄ UGANDASSA

Tekijät: Juho Klapuri & Leila Latvasalo

Kuvankäsittely: Jouko Teräs

Painopaikka: Kirjapaino Antti Välikangas Oy, Kokkola

Vuosi: 2008

Tämä opetuspaketti on tarkoitettu kansainvälisyyskasvatuksen opetukseen. Se on kustannettu Ulkoministeriön kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyötä koskevalla tiedotustuella. Tuki on myönnetty Terve Afrikka Kehitysyhteistyö Ry:lle (TAKRY), joka koostuu kymmenen suomalaisen ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksiköistä.

Nimeni on Vincent ja olen 13-vuotias koululainen. Asun Ugandassa, Mpigin kylässä, ja käyn Kibuukan koulu.

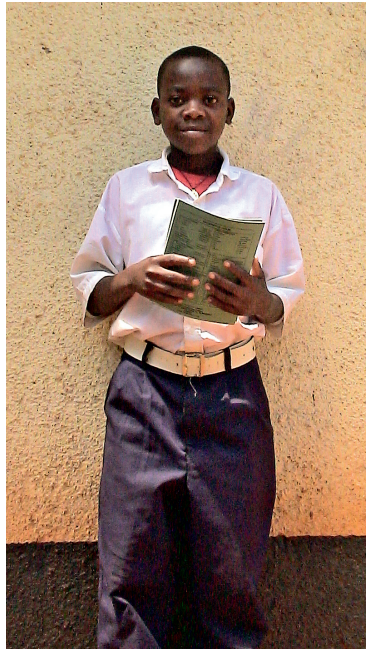
Herään aamuisin kello kuusi ja ihan ensimmäiseksi luen rukoukseni. Nousen vuoteesta ja käyn pesemässä kasvojni. Sitten minun on herätettävä nuoremmat sisarukseni, joita on neljä. He saavat auttaa minua aamuaskareissa. Kaikilla lapsilla on omat tehtävänsä. Naapurimajoissa herätään samaan aikaan.

Talomme takapihalla meillä on kanoja ja kalkkunoita, jotka pitää ruokkia. Perheemme vuohi on myös vietävä ulos laitumelle. Sitten syömme aamupalaksi äidin keittämää maissivelliä ja juomme sokerilla maustettua maitoteetä. Aamiaisen jälkeen puemme koulupuvut päälle ja lähdemme kävellen kouluun. Meidän perheestä kouluun pääsevät kaikki pojat ja kolme nuorinta tyttöä.

Vanhimmat siskot jäävät kotiin autamaan äitejään. Kouluun on matkaa 4 kilometriä, ja monet kavereistani asuvat saman matkan varrella. He odottavat meitä tien laidassa ja liittyvät seuraam-

Vincentin kotona on kanoja ja kalkkunoita.

Vincent koulunsa pihalla.

me. Yhdessä saavumme kouluun kello 8:ksi. Koulusta ei saa myöhästyä.

Laulamme joka aamu ensimmäisellä tunnilla Ugandan kansallislaulun. Opettaja kirjoittaa paljon taululle ja puhuu luokan edessä. Me lausumme perässä sen, mitä opettaja on sanonut ja opettelemme sillä tavalla toistamaan ulkoa läksyjä. Koulukirjoja ei ole mutta minulla on kolme vihkoa, joihin voin tehdä taululta muistiinpanoja. Äidinkieleni on luganda, mutta vain kahtena ensimmäisenä vuotena koulussa opetettiin lugandaksi. Kolmannella luokalla aloimme opiskella englantia ja nyt puhumme luokassa ainoastaan englantia.

Vincentin perhe

Isällä on kolme vaimoa, joten pihapiirissä on viisi majaa. Yksi niistä on isälle ja yksi jokaiselle vaimolle. Lapset asuvat äitinsä kanssa samassa talossa. Lapsia on yhteensä 14. Viides maja on rakennettu isoäidille. Isoisä on kuollut sodassa, mutta isoäiti on vielä elossa ja voi hyvin.

Majat on rakennettu oksista pujotteleamalla valmistetun kehikon varaan. Kehikko muurataan savella pyöreäksi torniksi. Lattia voidaan valaa sementistä tai tallata kovaksi multapohjaksi. Lehmälantaa käytetään myös lattiamateriaalina, sillä se karkottaa syöpäläisiä, esimerkiksi kirppuja. Majoissa on ovi ja ikkuna, joka suljetaan ikkunaluukulla. Majan katto rakenne-

taan pitkästä heinästä. Majoissa ei ole savupiippua, vaan ainoastaan aukko katossa. Keskellä majaa sijaitsee kivistä kasattu tulisija, josta nouseva savu kohoaa aukon kautta pihalle. Joillakin perheillä on erillinen keittorakennus.

HIV/AIDS

Perhe on onnekas, sillä kukaan aikuisista sisaruksista ei ole sairastunut HIV-tautiin. Ugandassa HIV/AIDSin epidemiamainen leviäminen on saatu ainakin osittain pysähtymään ja HIV-infektiota sairastavan aikuisväestön prosenttiosuus on nykyään n. 7 %, kun se pahimpina aikoina oli jopa 29 %. Tautiin sairastuneet leimaantuvat yhteisössään, ja siksi monet salailivat tautiaan. Se puolestaan vaikeuttaa taudin ennaltaehkäisyä. Sukupuolisuhteista puhuminen koetaan vaikeaksi ja häpeälliseksi, joten aikuiset eivät mielellään kerro lapsilleen niihin liittyvistä asioista. Nykyään kuitenkin lapsia valistetaan kouluissa, ja heidän kauttaan myös vanhemmat saavat asiallista tietoa.

Mpigi

Mpigi sijaitsee aivan päiväntasajalla Etelä-Ugandassa rauhallisella seudulla, joten Vincent kuulee sodasta vain radiouutisista. Pohjois-Ugandassa on käyty yli 30 vuotta sotaa mm. Ugandan hallituksen ja Herran vapautusarmeijan (LRA) nimellä kulkevan sissiliikkeen välillä. Sotaan ovat sekaantuneet myös naapurimaiden hallitukset ja niissä toimivat sissiliikkeet. LRA on toimintansa aikana ryöstänyt kylistä tuhansia lapsia ja pakottanut heidät lapsisotilaiksi. Myös hallituksen joukoissa taistelee tuhansia alaikäisiä sotilaita. Rauhanneuvotteluja on kuitenkin käyty, joten tulevaisuus näyttää hieman valoisammalta.

Uganda

Ugandassa suurin osa ihmisistä asuu maaseudulla, Kampalan miljoonakaupunkia lukuun ottamatta. Perheen toimeentulo riippuu paljon siitä, mitä asunnon ympärillä oleva pieni viljelty peltoala antaa. Perheenämäntä saa tuloa perheelleen myymällä kasvattamiaan kasviksia, hedelmiä, maissintähkiä ja jopa maissia. Useimmat taloudet myyvät myös kananmunia, kanoja ja kalkkunoita. Maa muokataan isoilla kuokilla. Maatyöt kuuluvat naisille. He menevät pelolle aikaisin aamulla sekä joskus myös iltapäivisin, kun ilma on viileämpää. Vuodenkiertoon sisältyy kaksi sadekautta, ja ennen niiden alkamista kylvetään siemenet maahan.

Mpigin alueen asukkaista suurin osa kuuluu buganda-nimiseen etniseen ryhmään. Ugandan nykyinen presidentin Museveni on samasta ryhmästä. Bugandat kuuluvat bantuihin, joka ovat aikoinaan kulkeutuneet Länsi-Afrikasta Ugandaan. (Myös naapurimaassa Keniassa asuvat kikujut ovat bantuja.) Etupäässä Pohjois-Ugandassa asuu niloteista lähteneitä etnisiä ryhmiä, joita ovat akesot, maasait ja atekerit. Viimeksi mainitut ovat myös kuuluisia sotaisuudestaan.

Ugandan tasavalta sijaitsee Itä-Afrikassa. Sen rajanaapureina ovat idässä Kenia, pohjoisessa Sudan, lännessä Kongo ja lounaassa Ruanda. Ugandan etelärajan muodostaa Victoriajärvi, jonka toisella rannalla sijaitsevat Kenia ja Tansania.

Haluaisin oppia käyttämään tietokonetta, mutta koulumme tiedeluokassa on vain yksi tietokone, jota me oppilaat emme saa vielä käyttää. Olisi mukava oppia puhumaan vieraita kieliä, vaikkapa ranskaa, saksaa, swahiliä ja miksei suomeakin. Pidän kielistä. Lempiaineeni koulussa on kuitenkin liikunta. Pelaisimme mielellämme jalkapalloa, mutta koululla ei ole tarpeeksi isoa kenttää. Lentopallo ja koripallokin ovat mukavia pelejä. Ensimmäisellä välitunnilla me koulun isoimmat oppilaat kannamme vettä kaivolta ruokalan vesisäiliöön ja ladomme puita koulun keittolan uuniin.

Ruokatunnilla klo 11 käymme hake-massa ruokalasta kupilliset maissipuroa. Se on hyvää ja täyttävää. Joskus tuon kotoa hedelmiä tai sokeriruo'on paloja, joita voi imeskellä kuin karkkia.

Ruokatunnin jälkeen leikimme kaverien kanssa hippaa tai olemme pi-

Ugandassa koululaisilla on koulupuvut. Kibuukan koululla kaikki oppilaat pukeutuvat keltaiseen kauluspaitaan ja vihreisiin housuihin tai hameeseen.

losilla. Leikkiessä pitää olla kuitenkin varovainen, ettei loukkaa itseään. Verta vuotavat haavat ovat vaarallisia. Pihalla voi myös olla käärmeitä ja myrkyllisiä hyönteisiä. Koulu jatkuu vielä iltapäiväl-

Yläkoulun luokkahuone.

4

Uganda pähkinänkuoressa

- hallitusmuoto: demokraattine kansantasavalta
- presidentti: Yoweri Museveni (vuodesta 1986)
- aikaisemmin Uganda kuului brittien alaisuuteen, itsenäinen vuodesta 1962
- pääkaupunki: Kampala
- viralliset kielet: englanti ja swahili
- Pinta-ala: 236 049 km²
- kansallislaulu: Oh Uganda , Land of Beauty (Lähde: <http://en.wikipedia.org/wiki/Uganda>)

Koulun juomavettä kerätään sadeaikana vesisäiliöön talteen, mutta kuivaan aikaan vanhemmat oppilaat kantavat sitä kaivolta.

lä kello 16:een saakka, ja sen jälkeen palaamme takaisin kotiin. Kuivaan aikaan tie on hyvin pölyinen ja sateella se on liukas ja mutainen.

Kotona minun pitää auttaa äitiä ja isää. On kerättävä polttopuita metsästä, että äiti voi laittaa ruokaa. On kannettava vettä kasvimaalle ja kotiin. Vuohet on ruokittava ja juotettava, samoin kanat ja kalkkunat. Isällä on myös yksi lehmä, joka on talon pihalla. Meillä on myös pieni pelto, jossa kasvaa maissia ja vähän papuja.

Kun kotityöt on tehty, onkin aika lukea läksyt. Aurinko laskee kahdeksalta illalla ja tulee pimeää. Koska meillä ei ole sähköjä, illalla ei enää voi tehdä oikein mitään. Luen iltarukouksen ja menen nukkumaan.

Opettaja kysyi meiltä tänään koulussa, mitä haluaisimme tehdä isona. Haluaisin

päästä opiskelemaan Kampalaan. Olisi mahtavaa olla opettaja tai rakennusmies. Opettaisın lapsia ja kulkisin hienoissa vaatteissa tai sitten osaisin rakentaa taloja. Rakentaisin ison talon

Maja rakennetaan oksista pujottelemalla valmistetun kehikon varaan. Kehikko muurataan savella pyöreäksi torniksi. Katto ladotaan heinistä. Lattia on kovaksi tallattua maata tai sementtiä.

5

sella ihmisellä on hänelle kuuluva paikka. Tämä järjestys suojelee vahvaa ja heikkoa. Ugandassa ei voi kyseenalaistaa valtion virkamiesten, poliitikkojen, alue- ja kylähallinnon päätöksiä ja määräyksiä. Klaanin johtajalla ja kylän vanhimmilla on täysi määräysvalta alaisiinsa. Perheessä isän määräyksiä on kaikkien toteltava. Myös isoäiti voi poikansa ohella päättää perheen asioista. Perheen tyttölapsen tytöt ovat hierarkian alimmalla tasolla. Yhteisö arvottaa naista sen mukaan, onko hänellä lapsia. Nykyisin Ugandassa naiset ovat jo opiskelleita, joten yhteisön on pakko ottaa heidät huomioon aikaisempaa enemmän.

Yhteisöllisyys

Yhteisöllisessä kulttuurissa perhe on pienin yksikkö ja kaikki pyrkivät yhteisön määräämiin tavoitteisiin. Se tarkoittaa käytännössä sitä, että yksilö ja perhe ovat riippuvaisia yhteisön ratkaisusta. Siksi hyvät ihmissuhteet ovat tärkeitä, ja päämääränä on harmonia sekä toisten tarpeiden huomioonottaminen. Oikea käyttäytyminen ja traditiot ovat ehdottoman tärkeitä, muuten seuraa 'kasvojen menetys'. Perhettä ja sukua arvostetaan. Kylän yhteisistä asioista päättävät kylän vanhimmat, klaani ja suurperhe. Kylän vanhimpien tuki on myös yksilön turva. Kyläyhteisö voi myös rankaista yksilöä, jos hänen on katsottu rikkovan yhteisön sääntöjä, jotka ovat kirjoittamattomia lakeja.

Epävarmuuden sietokyky

Epävarmuuden sietokyky merkitsee moniarvoisuutta. Kaikessa päätöksenteossa voidaan esittää monta vaihtoehtoa, jotka kaikki ovat yhtä oikeita. Ugandassa tie-teillisille selityksille ei panna niin suurta painoarvoa kuin länsimäisessä kulttuurissa. Yhtä arvokasta on hiljainen tieto eli sukupolvilta toisille siirtynyt tieto.

Kulttuuritaustaa

Ugandalainen on ystävällinen ja vieraanvarainen sekä perhekeskeinen. Hän on myös ylpeä maastaan ja kulttuuritaustastaan. Ugandan kulttuurille ovat ominaisia kulttuurintutkija Hofsteden (1972) teorian mukaan seuraavat piirteet:

Suuri valtaetäisyys

Eri yhteiskunnat arvostavat eri tavalla arvovaltaa, varakkuutta, valtaa.

Valtaetäisyys ilmaisee, missä määrin yhteisön jäsenet hyväksyvät vallan epätasaisen jakautumisen.

Tyypillinen ugandalainen ajattelee todennäköisesti, että jokai-

Asioiden ennalta suunnittelua länsimaisen ajattelutavan mukaan ei koeta tärkeäksi. Epävarmuuden sietokyky näkyy useimmiten kelloaikojen noudattamattomuutena. Sovituista tapaamisesta voidaan poiketa tunti ja parikin. Opettajat voivat olla poissa työstään, jos he katsovat, että jokin muu asia on heistä tärkeämpi, esimerkiksi pelon muokkaus tai ystävän tapaminen. Myös sukulaisten hautaisissa saattaa mennä useita päiviä. Ugandassa ajatellaan selviytymistä päivä kerrallaan. Sanonta "The man with a key has gone" tarkoittaa, että sovittu tapaminen ei onnistu ainakaan seuraavan tunnin, parin sisällä.

Kirjallisuus

<http://en.wikipedia.org/wiki/Uganda>

Museweni, Y. K: Sowing the Mustard seed. Macmillan. Hong Kong, 1997.

Söderlund, Å: Uganda - Afrikan himmeä helmi. Hakapaino OY. Helsinki, 1993.

Clarke, I. : The man with a key has gone. Clays Ltd, St Ives plc. Norwich, 1993

Hofstede, G: Cultural Dimensions for International Business. 1972
<http://www.geert-hofstede.com/>

Haastattelut:

perheelleni ja vetäisin sinne sähköt ja vesijohdot. Hyvä ystäväni Steven sanoi, että hän haluaisi isona YK:n pääsihteeriksi, jotta hän voisi lopettaa kaikki sodat maailmasta. Stevenin isä on kuollut sodassa. Moni luokkakaverini haluaisi lääkäriksi tai sairaanhoitajaksi, sillä täällä ihmiset sairastavat paljon. Olisi hyvä, jos voisi auttaa ja hoitaa toisia.

Kuulin, että Suomessa on neljä vuodenaikaa ja että talvella teillä sataa lunta. Hassua. Ugandassa on aina lämmintä. Mpigi sijaitsee päiväntasaajalla, jossa ilmasto on trooppinen. Joulukuusta helmikuuhun ja kesäkuusta elokuuhun on kuiva kausi, jolloin ei sada ollenkaan. Sadeaikana vettä tulee kaatamalla, niin

Vincentin kotona ei ole sähköjä, joten heillä ei ole myöskään kodinkoneita. Jauhot jauhetaan käsin.

että tiet ja pihat peittyvät kuraan. Joskus ajattelen, että olisi hienoa päästä käymään Euroopassa tai Amerikassa.

Tehtävät:

1. Mieti omaa koulupäivääsi. Mitä eroja ja yhtäläisyyksiä löydät?
2. Voisitko ystäväystyä Vincentin kanssa, jos te joskus tapaisitte? Perustele vastauksesi.
3. Kirjoita kirje Vincentille ja kerro hänelle itsestäsi ja Suomesta.

Pohdintaa:

1. Millaisia kulttuurieroja havaitset suomalaisten ja ugandalaisten välillä?
2. Tuleeko Vincentistä isona opettaja tai rakennusmies?
3. Voisiko hänen kaveristaan Stevenistä tulla YK:n pääsihteeriksi? Pystyisikö hän silloin lopettamaan kaikki sodat maailmasta?

